

ارتباط بین میزان و غفلت چیست؟ شناخت این نسبت چه تأثیری بر سبک زندگی انسان دارد؟

آیا با بررسی دغدغه‌های روزمره می‌توان نسبت میزان و غفلت را سنجید؟

زندگی روزمره پر از دغدغه‌هایی است که گاهی انسان را از مهمترین هدف آفرینش دور می‌کند. خانواده، مال، شغل، تحصیل و رفاه اجتماعی هر کدام جایگاه مشروع و ارزشمندی دارند و حتی می‌توانند ابزاری برای نزدیک‌تر شدن به خداوند باشند؛ اما اگر این امور از میزان و مسیر الهی خارج شوند، به تدریج انسان را از حقیقت دور کرده و در مسیر غفلت قرار می‌دهند.

قرآن کریم در آیه ۲۴ سوره توبه با صراحت بیان می‌کند که اگر محبت به اطرافیان و دل‌بستگی به دارایی‌ها بر محبت به خدا، اهل‌بیت (علیهم‌السلام) و جهاد در راه او غلبه پیدا کند، نتیجه‌ای جز خسران و سقوط نخواهد داشت. این آیه نشان می‌دهد که خداوند میزانی برای سنجش زندگی قرار داده است و در برابر آن، از غفلت به عنوان تهدید اصلی یاد می‌کند؛ بنابراین میزان و غفلت دو قطب مقابل هم هستند، یکی معیار بیداری و دیگری سایه‌ای که انسان را از دیدن حقیقت محروم می‌سازد.

میزان صرفاً معیاری برای روز قیامت و حسابرسی نهایی نیست، بلکه در همین دنیا نیز باید معیار سنجش انتخاب‌ها، ارتباط‌ها، رفتارها، افکار و اولویت‌ها باشد؛ اگر ساختار وجودی و سبک زندگی انسان بر اساس میزان سنجیده و تنظیم شود، نتیجه آن رشد و بیداری است؛ اما اگر این معیار کنار گذاشته شود و امور زندگی بر محور میزان الهی تعریف نشوند، غفلت به تدریج بر ذهن و جان انسان غلبه نموده و او را از مسیر و هدف اصلی خلقتش دور می‌کند.

غفلت همیشه آشکار و ناگهانی نیست، بلکه رفتاری پنهان و تدریجی است که ممکن است در پوشش فعالیت‌های عادی ظاهر شود. فردی ممکن است مشغول کار، تحصیل یا حتی خدمت اجتماعی باشد، اما چون میزان الهی را در نیت و انتخاب‌هایش دخیل نکرده، گرفتار غفلتی می‌شود که خودش متوجه آن نیست. پس درک ارتباط میان میزان و غفلت ضرورتی عملی برای سبک زندگی هر انسان متفکر است. هرکس باید به‌طور روزانه خود را بسنجد و بپرسد: «آیا امروز بر اساس میزان الهی عمل کردم یا دچار غفلت بودم؟» طرح

چنین پرسش‌های کوچکی، تمرینی برای بیداری در برابر غفلت‌های بزرگ و بازگشت به مسیر اصلی است.

میزان و غفلت در نگاه قرآن

میزان و غفلت دو مفهوم ظاهراً جدا، اما در حقیقت به هم پیوسته هستند؛ زیرا هر جا میزان الهی فراموش شود، غفلت جای آن را می‌گیرد. در قرآن، میزان به معنای معیار و ترازویی است که نیت‌ها، انتخاب‌ها و رفتارهای انسان با آن سنجیده می‌شود. این میزان صرفاً یک مفهوم دینی و فلسفی نیست، بلکه ابزار تشخیص حقیقت در زندگی روزمره است.

قرآن در آیات متعددی از میزان سخن گفته است. یکی از روشن‌ترین مصادیق کاربردی میزان در زندگی روزمره آیه ۲۴ سوره توبه است.^۱ خداوند در این آیه هشت محور مهم زندگی انسان را برمی‌شمارد: خانواده، فرزندان، برادران، همسران، خویشاوندان، اموال، تجارت و خانه‌ها. توجه به همه این موارد در جای خود ارزشمند است. اما اگر محبوبیت آن‌ها بیش از محبت خدا، اهل بیت (علیهم‌السلام) و جهاد در راه حق شود، انسان از میزان فاصله گرفته و در دام غفلت می‌افتد.

این بیان نشان می‌دهد که غفلت همیشه در گناه آشکار خلاصه نمی‌شود، بلکه گاهی در قالب امور ظاهراً پسندیده بروز پیدا می‌کند. محبت به خانواده یا تلاش اقتصادی اگر بر مدار میزان الهی نباشد، تبدیل به غفلتی پنهان می‌شود که انسان حتی خود متوجه آن نیست. پس معیار واقعی غفلت نوع فعالیت یا دل‌بستگی نیست، بلکه میزان اولویت‌بندیهای انسان است؛ بدین معنا که چه چیزی در قلب ما محبوب‌تر و مقدم‌تر از خدا قرار گرفته است؟ توجه به چنین مواردی، ارتباط بین میزان و غفلت را از حالت نظری خارج کرده و در بطن زندگی و امور روزمره وارد می‌کند.

برای سنجش این ارتباط در زندگی امروز کافی است به اولویت‌های روزانه خود نگاه کنیم. چه چیزی بیشترین انرژی، زمان و دغدغه ما را به خود اختصاص می‌دهد؟ آیا رضایت خداوند، یاد اهل بیت (علیهم‌السلام) و خدمت به

^۱ قُلْ إِنْ كَانَ آبَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ وَإِخْوَانُكُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ وَعَشِيرَتُكُمْ وَأَمْوَالٌ اقْتَرَفْتُمُوهَا وَتِجَارَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا وَمَسَاكِينُ تُرَضُّوْنَهَا أَحَبُّ إِلَيْكُمْ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَجِهَادٍ فِي سَبِيلِهِ فَتَرَبَّصُوا حَتَّى يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ؛ سوره توبه، آیه ۲۴

ولی خدا در صدر قرار دارد یا ارتقای شغلی، رفاه مادی و جایگاه اجتماعی مهمترین دغدغه‌های ما هستند؟ پاسخ به این پرسش‌ها نشان می‌دهد که ما بر میزان ایستاده‌ایم یا در غفلت به سر می‌بریم. غفلت نه تنها ریشه لغزش‌های فردی است، بلکه تبعات اجتماعی نیز دارد. امیرالمؤمنین (علیه السلام) در تعبیری دردناک، امام زمان (عجل الله تعالی فرجه الشریف) را چنین توصیف می‌کنند: «صاحب این امر آواره، رانده، تک و تنهاست».^۲ این سخن نشان می‌دهد که غفلت جمعی از میزان الهی، در طول تاریخ، موجب غربت و تنهایی ولی خدا شده است؛ اگر مسلمانان محبت واقعی به خداوند، پیامبر اکرم (صلی الله علیه وآله وسلم) و جهاد در راه حق را معیار زندگی خود قرار می‌دادند، امروز حجت خداوند این‌گونه در غربت و مهجوریت باقی نمی‌ماند.

غفلت در عمل و راه‌های بازگشت به میزان الهی

شناخت میزان، گام اول و ابتدای مسیر است؛ اصل ماجرا زمانی روشن می‌شود که آن را در عمل به کار گیریم تا از غفلت فاصله بگیریم. میزان و غفلت با هم نسیتی عکس دارند؛ هرچا توجه به میزان الهی کم‌رنگ شود، غفلت آرام و بی‌صدا وارد زندگی می‌شود.

غفلت معمولاً با نشانه‌هایی کوچک آغاز می‌شود؛ شتاب‌زدگی در کار بدون نیت الهی، غرق شدن در سرگرمی‌های مجازی، ترجیح رفاه شخصی بر مسئولیت اجتماعی یا حتی به تأخیر انداختن عبادت به خاطر مشغله‌های روزمره؛ اگر این نشانه‌ها ادامه پیدا کنند، انسان به تدریج از میزان فاصله گرفته و در دام غفلت فرو می‌رود.

پیامدهای غفلت را می‌توان در دو سطح فردی و اجتماعی بررسی کرد. در سطح فردی، غفلت انسان را از رشد معنوی بازمی‌دارد و او را به موجودی مصرف‌گرا و منفعل تبدیل می‌کند. در سطح اجتماعی، غفلت موجب بی‌تفاوتی نسبت به عدالت و سستی در حمایت از حق می‌شود. تاریخ نشان داده است که وقتی امت اسلامی در توجه به میزان الهی کوتاهی کرده‌اند، نتیجه آن غربت و تنهایی ولی خدا بوده است؛

^۲ صاحب هذا الأمر الشریذ الطریذ الفریذ الّوجیذ؛ ابن بابویه، محمد بن علی، کمال الدین و تمام النعمه، گردآورنده علی اکبر غفاری، مترجم منصور بهلوان، قم، مؤسسه علمی فرهنگی دار الحدیث، سازمان چاپ و نشر، ۱۳۸۲، ج ۱، ص ۵۶۳

همان‌گونه که دربارهٔ سیزده معصوم قبلی این اتفاق رخ داد و دربارهٔ معصوم چهاردهم، حضرت مهدی (عجل‌الله‌تعالی‌فرجه‌الشریف)، نیز در حال تکرار است. بی‌توجهی به میزان، به‌طور مستقیم با غفلت جمعی ارتباط دارد و این موضوع بر کیفیت و سبک زندگی انسان نیز اثر می‌گذارد.

اما چگونه می‌توان این چرخه و دور باطل را شکست؟ اولین راهکار، خودسنجی روزانه با میزان است. کافی است هر شب از خود بپرسیم امروز محبت خدا و اهل‌بیت (علیهم‌السلام) در اولویت من بود یا مشغله‌ها و دغدغه‌های دنیایی؟ این پرسش ساده اگر به عادت تبدیل شود، بسیاری از لغزش‌ها را اصلاح خواهد کرد و جدال بین میزان و غفلت را به نفع بیداری تغییر خواهد داد.

راهکار دوم، تدبر در آیات و روایات مربوط به میزان و غفلت است؛ آیه‌ها و روایت‌هایی که به موضوع غفلت پرداخته و سرنوشت غافلان را ترسیم می‌کنند یا معیار آگاهی و هدایت را نشان می‌دهند. امیرالمؤمنین (علیه‌السلام) غفلت را زیان‌بارترین دشمن معرفی کرده^۳ و می‌فرماید: «بپرهیز از غفلت و بی‌خبری و فریب خوردن به مهلت که به‌راستی غفلت و بی‌خبری کارها را فاسد می‌کند و اجل‌ها، آرزوها را قطع می‌کند.»^۴

راهکار سوم، یاد امام زمان (عجل‌الله‌تعالی‌فرجه‌الشریف) به‌عنوان میزان بیداری است. کسی که هر روز سهمی هرچند کوچک برای دعا، معرفت و یاری عملی امام داشته باشد، کمتر دچار غفلت می‌شود. این یاد نباید فقط در قالب دعا باشد، بلکه در تمام ابعاد سبک زندگی نیز باید نمود پیدا کند. در نهایت، بازگشت به میزان الهی یعنی تنظیم دوبارهٔ سبک زندگی و نظام محبتی بر اساس سه معشوق اصلی: خدا، اهل‌بیت (علیهم‌السلام) و جهاد در راه حق.

هرچه ارتباط ما با میزان روشن‌تر و قوی‌تر باشد، غفلت کم‌رنگ‌تر می‌شود. کشف نسبت میزان و غفلت در نهایت تعیین می‌کند که آیا سبک زندگی ما در مسیر بیداری است یا در دام غفلت؟

بررسی ارتباط میان میزان و غفلت نشان می‌دهد که بی‌توجهی به معیارهای الهی سرچشمهٔ بسیاری از بحران‌های فردی و اجتماعی است. تنها با تنظیم سبک زندگی بر محور میزان الهی است که می‌توان غفلت

^۳ الْغَفْلَةُ أَضْرُّ الْأَعْدَاءِ؛ آمدی، عبدالواحد بن محمد، غررالحکم و دررالکلم، مترجم هاشم رسولی محلاتی، تهران، دفتر نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۷۸، ج ۲، ص ۲۵۳
^۴ إِيَّاكَ وَ الْغَفْلَةَ وَ الْأَغْيَازَ بِالْمُهْلَةِ فَإِنَّ الْغَفْلَةَ تُفْسِدُ الْأَعْمَالَ وَ الْأَجَالَ تُقْطَعُ الْأَمَالُ؛ آمدی، عبدالواحد بن محمد، غررالحکم و دررالکلم، مترجم هاشم رسولی محلاتی، تهران، دفتر نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۷۸، ج ۲، ص ۲۵۴

را به حداقل رساند و زمینه را برای حاکمیت **دولت کریمه** انسانی فراهم نمود.

- آیا شما تجربه‌ای از مواجهه با غفلت در زندگی خود داشته‌اید که بعداً متوجه پیامدهای آن شوید؟
- به نظر شما اگر هر شب خود را با میزان الهی بسنجیم، کدام رفتارهای روزانه ما بیش از همه تغییر خواهند کرد؟
- در دنیای امروز که سرگرمی‌ها و مشغله‌های فراوان وجود دارد، چه روش‌هایی برای بیدار ماندن در برابر غفلت مؤثرتر هستند؟
- به نظر شما ارتباط مستمر با امام زمان (عجل‌الله‌تعالی‌فرجه‌الشریف) چگونه می‌تواند نقش یک میزان عملی را در سبک زندگی انسان ایفا کند؟
- دیدگاه‌ها و نظرات خود را با در میان بگذارید.